

Ușa albastră

Când aveam șapte ani, am găsit o ușă. Bănuiesc că ar trebui să scriu cuvântul acesta cu majusculă, ca să înțelegi că nu vorbesc despre intrarea de la grădină sau vreo ușă obișnuită, care dă fără greș într-o bucătărie cu dale albe sau într-un șifonier.

Când aveam șapte ani, am găsit o Ușă. Așa – uite cum se înalță acum cuvântul cu mândrie pe pagină: curbura aceluia *U* ca o arcadă neagră, care duce la nimicul alb. Când vezi acest cuvânt, îmi închipui că un ușor fior de familiaritate îți zbârlește părul de pe ceafă. Nu știi absolut nimic despre mine; nu mă poți vedea cum stau la biroul din lemn gălbui, cu briza dulce-sărată întorcând aceste pagini ca o cititoare care își caută semnul de carte. Nu poți vedea cicatricile care se răsucesc și se înnoadă pretutindeni pe pielea mea. Nici măcar nu-mi știi numele (este January Scaller; și uite că acum știi un lucru mărunț despre mine, așa că mi-am distrus singură demonstrația).

Dar știi ce înseamnă atunci când vezi cuvântul *Ușă*. Poate chiar ai văzut una cu ochii tăi, stând pe jumătate deschisă și putredă într-o biserică veche sau bine unsă și strălucind într-un zid de cărămidă. Poate, dacă ești una dintre acele persoane pline de fantezie, care se trezesc că le poartă pașii spre locuri neașteptate, ai intrat chiar pe una și te-ai găsit într-un loc într-adevăr neașteptat.

Sau poate că nici măcar n-ai zărit o Ușă în viața ta. Nu mai sunt atâtea câte erau pe vremuri.

Însă tot știi despre Uși, nu? Fiindcă sunt zece mii de povești despre zece mii de Uși, și le știm la fel de bine ca pe propriile noastre nume. Duc în Ținutul Zânelor, în Walhalla, Atlantida și Lemuria, Rai și Iad, în toate direcțiile în care o busolă nu te-ar putea duce niciodată, către *altundeva*. Tatăl meu – care este un adevărat învățat, și nu o tânără cu un stilou și câteva vorbe de înșirat – o spune mult mai bine: „Dacă privim poveștile ca pe niște situri arheologice și îndepărtăm colbul de pe straturi cu grijă meticuloasă, descoperim că, la un anumit nivel, întotdeauna există un portal. Un punct care desparte *aici* de *acolo*, pe noi de ei, mundanul de magic. Poveștile se petrec în momentele în care ușile se deschid, în care întâmplările circulă între lumi.”

El n-a folosit niciodată majuscule pentru uși. Dar poate că învățații nu scriu cuvintele cu litere mari doar din cauza formelor pe care le lasă pe pagină.

Era în vara anului 1901, deși pe-atunci dispunerea a patru cifre pe o pagină nu însemna mare lucru pentru mine. Acum îl consider un an îngâmfat, plin de sine, strălucind de promisiunile aurite ale unui nou secol. Se descotorosise de toată agitația și ceremonia secolului al XIX-lea – toate războaiele și revoluțiile și incertitudinile, toate acele zbateri ale imperiilor în creștere – și acum, oriîncotro te uitai, nu vedeai decât pace și prosperitate. Domnul J. P. Morgan devenise de curând cel mai bogat om din istoria lumii; regina Victoria se stinsese în sfârșit din viață și-și lăsase vastul imperiu fiului ei cu înfățișare regească; Boxerii* aceia nesupuși fuseseră îngenunchiați în China, iar Cuba se adăpostise cuminte sub aripa civilizată a Americii. Rațiunea și raționalismul dominau și nu mai era loc pentru magie sau mister.

* Aluzie la Răscoala boxerilor, mișcare antiimperialistă, xenofobă și anticreștină violentă care a avut loc în China la sfârșitul dinastiei Qing, între anii 1898 și 1901.

Nu era loc, după cum s-a dovedit, pentru fete care se aventurau la marginea lumii cunoscute și spuneau adevărul despre lucrurile nebunești, imposibile, pe care le găseră acolo.

*

Am găsit-o la marginea vestică, neregulată, a statului Kentucky, chiar acolo unde acesta își vâră degetul mare de la picior în Mississippi. Nu este genul de loc în care te-ai aștepta să găsești ceva misterios sau măcar cât de cât interesant: este plat și acoperit de tufișuri prăpădite, populat de oameni plați, prăpădiți. Soarele pârjolește de două ori mai tare și strălucește de trei ori mai puternic decât în restul țării, chiar și la sfârșitul lui august, și totul este umed și lipicios, ca spuma de săpun care-ți rămâne pe piele când ești ultima persoană care folosește cada.

Însă Ușile, ca suspiecții de crimă din thrillererele de duzină, se găsesc adesea acolo unde te aștepti mai puțin.

Mă aflu în Kentucky numai pentru că domnul Locke mă luase cu el într-una dintre călătoriile sale de afaceri. Mi-a spus că era „o adevărată răsplată” și „o șansă să văd cum se fac treburile”, dar de fapt o făcuse pentru că bona mea era la un pas de isterie și luna trecută amenințase de cel puțin patru ori că pleacă. Pe vremea aceea, eram un copil dificil.

Sau poate că domnul Locke încerca să mă înveselească. Cu o săptămână înainte, sosise o carte poștală de la tatăl meu. Era ilustrată cu o fată cu pielea cafenie, cu o pălărie aurie ascuțită și cu o expresie nemulțumită, iar alături erau imprimare cuvintele *COSTUM BIRMAN AUTENTIC*. Pe spate erau așternute trei rânduri, cu un scris ordonat și cerneală maronie: *Mi-am prelungit șederea, mă întorc în octombrie. Mă gândesc la tine. J. S.* Domnul Locke mi-o citise peste umăr și mă bătuse pe braț într-un mod stângaci, care se voia încurajator.

O săptămână mai târziu, eram înghesuită în cușeta ca un sicriu lambrizat și căptușit cu catifea a unui vagon de dormit Pullman, citind *Băieții Rover în junglă*, în timp ce domnul Locke citea rubrica de afaceri din *Times* și Stirling privea în gol cu expresia tipică unui valet.

Ar trebui să-l prezint pe domnul Locke așa cum se cuvine; nu i-ar plăcea să intre în poveste într-un asemenea mod neoficial, pieziș. Dă-mi voie să-ți fac cunoștință cu William Cornelius Locke, aproape-miliardar prin propriile forțe, directorul companiei W. C. Locke & Co., proprietar a nu mai puțin de trei reședințe impunătoare pe Coasta de Est a Statelor Unite, susținător al virtuților Ordinii și Bunei-cuviințe (cuvinte pe care cu siguranță ar prefera să le vadă scrise cu majusculă – vezi acel *B*, ca o doamnă semeață?) și președintele Societății Arheologice din New England, un fel de club pentru bărbații bogați și puternici care erau totodată colecționari amatori. Zic „amatori” numai pentru că era o modă ca bărbații avuți să se refere la pasiunile lor cu o nepăsare însoțită de un mic bobârnac dat în aer, ca și cum recunoașterea altei ocupații decât profesiile prin care făceau bani le-ar fi putut păta reputația.

La drept vorbind, uneori bănuiam că toată agonisirea de bani a lui Locke avea drept scop întocmai susținerea hobby-ului său de colecționar. Casa lui din Vermont – cea în care locuiam de fapt, spre deosebire de cele două clădiri imaculate, al căror rol principal era să impresioneze lumea cu importanța sa – era un vast muzeu Smithsonian[†] particular, atât de plină cu exponate, încât părea construită din

* A treia carte din populara serie pentru copii „The Rover Boys” („Băieții Rover”), alcătuită din treizeci de titluri publicate între 1899 și 1926 de autorul american Edward Stratemeyer.

† Muzeul de artă americană Smithsonian, din Washington, D.C., găzduiește una dintre cele mai mari colecții de artă alcătuită din obiecte create în Statele Unite din perioada colonială și până în prezent.

artefacte în loc de mortar și pietre. Acestea nu erau foarte organizate: figurine de calcar înfățișând femei late în șolduri se însoțeau cu paravane indoneziene sculptate ca niște dantelării, vârfuri de săgeți din obsidian împărțeau vitrina cu brațul împăiat al unui războinic Edo* (detestam brațul acela, dar nu mă puteam abține să-l privesc, întrebându-mă cum arătase viu și musculos, cum s-ar fi simțit oare deținătorul lui la gândul că o fetiță din America se holbează la membrul său uscat ca hârtia, fără să-i cunoască măcar numele).

Tata era unul dintre agenții de teren ai domnului Locke, angajat pe când nu eram decât un ghemotoc de mărimea unei vinete, înfășurat într-o haină veche de călătorie.

— Știi, mama ta tocmai murise, o întâmplare foarte tristă, îi plăcea domnului Locke să-mi recite, și iată-l pe tatăl tău – un individ cu o culoare stranie și cu o înfățișare de sperietoare, plin, o, Doamne, de *tatuaje* pe brațe – la naiba-n praznic, ducând cu el un bebeluș. Mi-am spus: Cornelius, iată un om care are nevoie de ajutor creștinesc!

Tata fusese angajat înainte ca soarele să fi apus. Acum colindă întreaga lume, adunând obiecte „de o valoare unică, deosebită” și trimițându-le prin poștă domnului Locke, care le expune în vitrine de sticlă cu plăcuțe de alamă și strigă la mine când le ating sau mă joc cu ele sau când îi fur monedele aztece ca să recreez scene din *Comoara din insulă*. Iar eu stau în cămăruța mea cenușie din reședința Locke și le necăjesc pe bonele pe care el le angajează ca să mă civilizeze, în timp ce aștept ca Tata să se întoarcă acasă.

La vârsta de șapte ani, petrecusem mult mai mult timp cu domnul Locke decât cu tatăl meu biologic și, în măsura în care este posibil să iubești pe cineva care se simte atât de în largul lui în costume cu vestă, îl iubeam.

* Războinic japonez din perioada Edo (1603-1868), guvernată de shogunatul Tokugawa, caracterizată prin ordine socială strictă și politici externe izolaționiste.

După obiceiul său, domnul Locke închiriasse pentru noi camere în cel mai bun stabiliment disponibil; în Kentucky, asta însemna un hotel lăbărțat, din lemn de pin, pe malul fluviului Mississippi, în mod clar construit de cineva care dorise să deschidă un hotel măreț, dar nu văzuse niciunul în viața reală. Avea tapet în dungi ca de acadele și candelabre electrice, însă podelele de lemn degajau un miros neplăcut de pește.

Domnul Locke îi făcu semn administratorului, fluturând din mână ca și cum ar fi alungat o muscă, îi spuse „Stai cu ochii pe față, ca un băiat de treabă ce ești” și intră în salon cu Stirling, care îl urma îndeaproape, ca un câine cu înfățișare umană. Locke îl salută pe un bărbat cu papion, care aștepta pe una dintre canapelele înflorate.

— Domnule guvernator Dockery, ce plăcere! Ți-am citit ultima misivă cu cea mai mare atenție, te asigur – cum merge cu colecția de cranii?

Ah! Deci de-asta veniserăm: domnul Locke se întâlnea cu unul dintre amicii săi din Societatea Arheologică, pentru o seară de băutură, fumat trabucuri și umflat în pene. Societatea se întrunea anual, vara, la reședința Locke – o petrecere în toată regula, urmată de o ședință pedantă, numai pentru membri, la care nici mie, nici tatei nu ni se permitea să participăm –, însă unii dintre adevărații entuziaști nu puteau aștepta un an întreg și încercau să se întâlnească pe unde puteau.

Administratorul îmi zâmbi în felul acela forțat, plin de panică al adulților care nu au copii, iar eu i-am întors zâmbetul, arătându-mi dinții.

— Ies în oraș, i-am spus plină de încredere.

Zâmbetul lui a devenit și mai încordat, fiind însoțit de o expresie nesigură. Oamenii sunt întotdeauna nesiguri în privința mea: am pielea de o nuanță roșcat-arămie, de parcă ar fi acoperită cu rumeguș de cedru, dar ochii îmi sunt rotunzi și deschiși la culoare, iar hainele mele sunt scumpe.

Să fiu oare o favorită răsfățată sau o mică servitoare? Bietul administrator nu știa dacă să-mi servească ceaiul sau să mă azvârle în bucătărie cu menajerele. Eram ceea ce domnul Locke numea „o chestie undeva la mijloc”.

Am răsturnat o vază înaltă cu flori, am exclamat un „*vai de mine*” nesincer și m-am îndepărtat pe furiș, în timp ce administratorul înjura și ștergea apa cu pulpana hainei. Am evadat pe ușă (vezi cum cuvântul acesta se strecoară până și în cele mai mundane povestiri? Uneori mi se pare că pândesc uși din pliurile fiecărei propoziții, cu punctele drept clanțe sferice și verbele drept balamale).

Străzile nu erau decât niște dungi coapte de soare, care se încrucișau înainte de a se sfârși în fluviul noroios, totuși oamenii din Ninley, Kentucky, păreau dispuși să se plimbe pe ele ca și când ar fi fost niște străzi urbane în toată puterea cuvântului. Se holbau la mine și murmurau în timp ce treceam pe lângă ei.

Un docher fără treabă mă arătă cu degetul și clătină din cap către tovarășul lui.

— Asta-i o fetiță Chickasaw*, pun rămașag cu tine.

Celălalt scutură din cap, citând din vasta sa experiență cu fetele indiene, și speculă:

— Poate o indiană din vest. Sau o corcitură.

Mi-am văzut de drum. Oamenii își dădeau mereu cu părerea așa, punându-mă într-o categorie sau alta, dar domnul Locke mă asigura că toți se înșelau în egală măsură.

— Un specimen întru totul unic, mă numea el.

O dată, după un comentariu din partea uneia dintre menajere, îl întrebam dacă sunt de culoare, iar el pufnise.

— Poate de o culoare ciudată, dar nu *de culoare*.

Nu știam ce anume făcea ca o persoană să fie sau nu de culoare, dar felul în care o spusese mă făcuse să mă bucur că nu sunt.

* Populație indigenă amerindiană din statele de sud-est ale SUA: Mississippi, Alabama și Tennessee.

Speculațiile se înteteau când tata era cu mine. Tenul lui este mai întunecat decât al meu, de un negru-roșcat lucios, iar ochii îi sunt atât de negri, încât până și albul lor are vinișoare maronii. Dacă mai iei în considerare și tatuajele – spirale de cerneală care se răsucesc în sus pe ambele încheieturi ale mâinilor – și costumul ponosit, ochelarii și accentul neclar, ei bine, îți dai seama că oamenii se uitau lung după noi.

Cu toate astea, tot îmi doream să fie cu mine.

Eram atât de preocupată în timp ce mergeam fără să privesc în urmă la toate acele fețe albe, încât m-am izbit de cineva.

— Scuzați-mă, doamnă, n-am...

O femeie în vârstă, gârbovită și zbârcită ca o nucă palidă, mă privi urât. Era o privire de bunică cu experiență, oferită în mod special copiilor care se mișcau prea repede și se loveau de ea.

— Scuzați-mă, am zis din nou.

Nu răspunse, dar ceva se schimbă în ochii ei, ca o prăpastie care se căsca. Rămase cu gura căscată, iar ochii apoși se deschiseră spre mine ca niște jaluzele trase.

— Cine – cine naiba ești? șuieră ea spre mine.

Oamenilor nu le plac lucrurile „unde va la mijloc”, presupun.

Ar fi trebuit să alerg înapoi la hotelul care mirosea a pește și să mă ghemuiesc în umbra sigură a bogatului domn Locke, unde niciunul dintre oamenii ăștia afurisiți nu putea ajunge la mine; ar fi fost cel mai cuviincios lucru pe care-l puteam face. Dar, așa cum se plângea atât de des domnul Locke, uneori eram destul de necuviincioasă, încăpățanată și temerară (un cuvânt despre care presupuneam că nu este de laudă, din cauza celorlalte care-l însoțeau).

Așa că am fugit.

Am alergat până când picioarele mele subțiri ca niște bețe au început să tremure și pieptul mi se înălța și cobora repede

sub cusăturile de calitate ale rochiei. Am alergat până când strada s-a transformat într-o uliță șerpuită și clădirile din urma mea au fost înghițite de glicină și caprifoi. Alergam și încercam să nu mă gândesc la ochii bătrânei ațintiți asupra chipului meu sau la necazurile pe care le voi avea pentru că dispărașem așa.

Picioarele mi s-au oprit singure doar atunci când au simțit că pământul de sub tălpi se preschimbă în iarbă. M-am trezit pe un câmp singuratic, năpădit de buruieni, sub un cer atât de albastru că-mi amintea de plăcile de ceramică pe care tata le adusese din Persia: un albastru maiestuos, ce părea să înghită lumea întreagă, în care te puteai pierde ca într-un abis. Ierburi înalte și ruginii se învolburau sub acoperământul său, iar câțiva cedri risipiți ici-colo se înălțau în spirală către el.

Ceva din scena aceasta – mirosul puternic de cedru uscat de soare, iarba care se unduia pe fundalul cerului ca niște dungii portocalii pe o tigroaică albastră – mă făcu să-mi doresc să mă cuibăresc printre tulpinile uscate, ca un pui de căprioară care-și așteaptă mama. Am continuat să înaintez cu greu, la voia întâmplării, lăsându-mi mâinile să treacă prin vârfulurile înspicate ale cerealelor sălbatice.

Aproape că nici n-am observat Ușa. Toate Ușile sunt așa, pe jumătate umbrite și piezișe, până când cineva le privește în felul potrivit.

Aceasta nu era decât un cadru vechi de lemn, arătând ca începutul unui castel din cărți de joc. Pete de rugină colorau lemnul acolo unde balamalele și cuiele dispărașeră ca prin farmec, și doar câteva scânduri mai rămâneau din ușa însăși. De ele încă se agățau fragmente de vopsea scorojită, de același albastru regal precum cerul.

Pe vremea aceea nu știam de Uși și nu te-aș fi crezut nici dacă mi-ai fi dat o colecție de trei volume adnotate cu rapoarte ale martorilor oculari. Dar când am văzut cea ușa albastră ca vai de ea înălțându-se atât de însingurată pe

câmp, mi-am dorit să ducă altundeva. Într-un alt loc decât Ninley, statul Kentucky, un loc nou și nemaivăzut și atât de vast, încât nu i-aș da niciodată de capăt.

Mi-am lipit palma de vopseaua albastră și am împins. Balamalele au gemut, întocmai ca ușile caselor bântuite din toate revistele de doi bani și poveștile cu aventuri pe care le citeam. Inima îmi bătea iute în piept și un colțisor naiv al sufletului meu își ținea răsuflarea, așteptând să se întâmple ceva magic.

Nu era nimic de cealaltă parte a Ușii, desigur: doar nuanțele de cobalt și scorțișoară din lumea mea, cer și câmp. Și – Dumnezeu știe de ce – la vederea lor, mi s-a strâns inima. M-am așezat pe pământ în rochia mea frumoasă de in și am plâns pentru pierderea aceea. La ce mă așteptasem? La una dintre trecerile acelea magice din cărțile mele preferate, pe care copiii le descoperă mereu întâmplător?

Dacă Samuel ar fi fost acolo, măcar ne-am fi putut preface, în joacă. Samuel Zappia era singurul meu prieten nefictiv: un băiat cu ochii negri și cu o dependență serioasă de poveștile trase de păr din ziarele de duzină, cu expresia pierdută a unui marinar care scrutează orizontul. Vizita reședința Locke de două ori pe săptămână, într-o căruță roșie pe flancul căreia era pictată cu litere aurii ornamentate inscripția *ZAPPIA FAMILY GROCERIES, INC.*, și izbutea de obicei să-mi strecoare ultimul număr din *The Argosy All-Story Weekly*^{*} sau *The Halfpenny Marvel*[†] odată cu livrarea de făină și ceapă. În weekenduri, evada din prăvălia familiei ca să mi se alăture pe malul lacului pentru niște jocuri elaborate inventate de noi, cu fantome și dragoni. Mama lui îi zicea *Sognatore*, cuvânt italian pe care Samuel mi-l tradusese prin

^{*} *Argosy* (denumită ulterior *The Argosy* și apoi *Argosy All-Story Weekly*), prima revistă americană de literatură de conșom, apărută în perioada 1882-1978.

[†] Prima revistă de povestiri a magnatului britanic Alfred Harmsworth, publicată între 1893 și 1922.